

MEMORIAL
General Marii Wittek

ZWZ PR (RA) AK
Warszawa

++ PONIKOWSKA MARIA

ps. „Maria”

2395 / WSK
1

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI —

2395/WSK ZWŁ AK W-wa

PONIKOWSKA Maria

ps. „Maria”

I. Materiały dokumentacyjne —

I/1 – relacja właściwa —

I/2 – dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora —

I/3 – inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację ✓ K-3, s.3

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”): —

III/1 – dot. rodziny relatora —

III/2 – dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939–1945) —

III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 – inne... —

IV. Korespondencja —

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] ✓ 1

VI. Fotografie —

- II. Materiały uzupełniające relację:
- Artykuł Macieja Józefa Kwiećkowskiego „Pomikowska Maria....”
w PSB. t. XX VII, s. 496-498. Msp. usero. K-3, s. 1-3.

7.2395

^{11/1}
Ponikowska Maria, pseud. Maria (1894—1969),
statystyk-dokumentalista Biura Studiów Polskiego
Radia. Ur. 2 IV w Warszawie, była córką Cezarego (zob.) i Eweliny z Łuczyckich, siostrą
Wacława (zob.). Świadectwo dojrzałości uzyskała
w r. 1914 jako ekstern w IV Gimnazjum Realnym
Męskim w Krakowie. W r. 1915 wstąpiła na
Wydział Filozoficzny (następnie przyrodniczo-
matematyczny) Uniw. Warsz., studiując jako
główny przedmiot matematykę, równocześnie
uczęszczała do Szkoły Nauk Politycznych (Wy-
dział Finansowo-Ekonomiczny). W tym czasie
w ramach działalności społecznej opiekowała się
klubem gazeciarzy przy ul. T. Czackiego w War-
szawie. W l. 1919—21 pracowała jako kierownik
Wydziału Statystyki w Spółce Akcyjnej Skupu
i Sprzedaży Skór Surowych i Garbowanych w War-
szawie, następnie jako referent w Wydziale Eko-
nomiczno-Statystycznym Związku Polskich Orga-
nizacji Rolniczych w Warszawie. W r. 1923 roz-
poczęła praktykę w Tow. Ubezpieczeń «VESTA»,
pragnąc specjalizować się w dziedzinie matema-
tyki ubezpieczeniowej. Wskutek długotrwałej
choroby musiała porzucić pracę na czas dłuższy.
Od r. 1926 była zatrudniona w Instytucie Nauko-
wym Organizacji i Kierownictwa (INOiK) w War-
szawie jako kierowniczką biura, a z czasem została
tam kierowniczką Wydziału Naukowego, co
pozwoliło jej zapoznać się teoretycznie i praktycz-
nie z różnymi działami pracy INOiK. W paździer-
niku 1934 zaangażowano P-ą do powstałego na

32 — Polski Słownik Biograficzny, Tom XXVII, z. 3

PSB t XXVII

Prace Kopułowskiej
FK
KG

początku t. r. Biura Studiów Polskiego Radia (PR); Biuro to kierowane przez Krzysztofa Eydziatowicza pracowało dla potrzeb Głównej Rady Programowej. P. była początkowo referentem, następnie awansowała na kierownika wydziału statystycznego, a wreszcie na zastępcę szefa Biura Studiów. Wraz z K. Eydziatowiczem i Marią Żebrowską, kierującą wydziałem badań, opracowała podstawy metodologiczne tej jednej z pierwszych na świecie instytucji badawczych w dziedzinie radiofonii, prowadziła badania nad listami słuchaczy, ankietowe badania wśród nich samych (np. w r. 1936 uzyskano tą drogą 14 000 odpowiedzi) i opracowywała statystycznie wyniki tych badań (ankietę zawierającą 4 miliony kombinacji z 14 000 arkuszy ankietowych opracowała w ciągu 5 miesięcy). Od jesieni 1935 Biuro Studiów prowadziło także statystykę programową rozgłośni regionalnych i centrali. W r. 1937 P. razem z inż. Ignacym Maleckim opracowała «plan ideowy», czyli wymogi przyszłego gmachu Polskiego Radia w Warszawie jako podstawę dla konkursu architektonicznego.

Gdy we wrześniu 1939 dykcja PR nakazała ewakuację, P. była jednym z pracowników, którzy nie podporządkowali się temu poleceniu i pod kierunkiem dyrektora muzycznego PR Edmunda Rudnickiego przystąpili do nadawania programu radiowego przez radiostację Warszawa II na Forcie Mokotowskim. P. wraz z M. Żebrowską i Stanisławem Poraj-Koźmińskim, należała do najbliższych współpracowników E. Rudnickiego, tworząc zespół kierowniczy rozgłośni. Po kapitulacji Warszawy P. wchodziła w skład grupy przekazującej władzom niemieckim — zgodnie z postanowieniem aktu kapitulacyjnego — rozgłośnię i agendy PR, a następnie należała do komórki likwidacyjnej. W czasie okupacji uczestniczyła w organizacji konspiracyjnej radiowców chroniącej majątek PR i udzielającej pomocy dawnym pracownikom, zwłaszcza prześladowanym i ukrywającym się, oraz przygotowującej działalność PR na wypadek powstania i na okres powojenny. Komórka ta działała początkowo samodzielnie. Dopiero w r. 1941 nawiązano kontakty ze Związkiem Walki Zbrojnej (ZWZ), a w styczniu 1942 z majorem Józefem (Srebrzyńskim) z Wojskowej Służby Łączności Komendy Głównej ZWZ — Armii Krajowej (AK), zaś z Delegaturą Rządu na Kraj w lecie 1942; 1 VIII t. r. powstała w Departamencie Informacji i Prasy Sekcja PR («RA») pod kierunkiem E. Rudnickiego (pseud. Konopka). W Sekcji tej podlegał P-iej (pseud. Maria) sekretariat i referat organizacyjny; w jej ręku zbiegały się sprawy organizacyjne, finansowe, łączność i dokumentacja «RA», przy czym zespół konspiracyjny w r. 1944 wzrósł do 14 osób, do czego dochodziły objęte budżetem «RA» grupy konspiracyjne rozgłośni regionalnych (16 osób). W okresie powstania

II/3

warszawskiego 1944 r. «RA» nadawała swoje audycje przez radiostację AK «Błyskawica» w języku polskim (122 audycje) i angielskim (77 audycji). Po kapitulacji powstania zespół wyszedł z Warszawy i w zmniejszonym składzie (z udziałem P-iej) kontynuował działalność w Krakowie.

Po wyzwoleniu E. Rudnicki w sierpniu 1945 w imieniu zespołu złożył memoriał relacjonujący działalność konspiracyjną zespołu i deklarujący gotowość współpracy z dyrekcją PR. Z oferty tej jednak nie skorzystano. P. pracowała kolejno jako kierownik wydziału finansowego Centralnego Zarządu Przemysłu Chemicznego w Warszawie (1945—6), jako bibliotekarka w Ambasadzie Amerykańskiej (1946—8), szef działu dokumentacji Głównego Urzędu Pracy (1949—50), a od 1 VII 1950 jako kierownik działu inwestycji przedsiębiorstwa Teatr Wielki Opery i Baletu (pod kierunkiem E. Rudnickiego) aż do przejścia na emeryturę. Przechowywała u siebie w domu archiwum radiowe, uzupełniała je relacjami uczestników zdarzeń lat 1939—45. Była przez wiele lat działaczem Tow. im. Fryderyka Chopina, członkiem a także przewodniczącym jego Komisji Rewizyjnej. Zmarła dn. 9 VIII 1969 w Warszawie i pochowana została na Powązkach. Była odznaczona m. in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

P. rodziny nie założyła.

Fot. w Materiałach Red. PSB; — Kwiatkowski M. J., „Tu Polskie Radio Warszawa”, W. 1980; — Cywilna obrona Warszawy we wrześniu 1939 r., W. 1965; — „Życie Warszawy” 1969 nr 191; — B. Ossol.: rkp. 14084/II (M. Ponikowska), rkp. 14085/II (Z. Skierski); Centr. Arch. KC PZPR: Delegatura Rządu RP na Kraj, Departament Informacji i Prasy; — Ankieta personalna, życiorys własnoręczny, Sprawozdanie z działalności Polskiego Radia (mszp.) w zbiorach autora.

Maciej Józef Kwiatkowski

J. 2395/WSK

242-AC
W-42

++
PONIKOWSKA Maria
ps. "Maria"
(1894 - 1969)

v. Wypisy ze źródeł - nazwiskowe karty
informacyjne: 1.

i

J. 2395/WSK

2W2-AK
W-4a

++

PONIKOWSKA Maria

ps. "Maria"

(1894-1969)

2r. Materiały a teace.
PSB. t. XXVI, m. 1945

Bo. Rojek 2015

PONIKOWSKA Maria

